

ברכות דף ב - סדר א

לזכות

הצדיק מיבנאל

מורינו רבי אליעזר שלמה שיק

זצוק"ל

חמישה חומשי תורה

אונקלוס

בראשית א בראשית

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: א בְּקִדְמִין בָּרָא יי יְת שְׁמִיָּא וְיֵת אֲרַעָא: ב וְאֲרַעָא הָיָה צְדִיָּא וְרִיקְנָא וְחִשּׁוּכָא פִּרְשׁ עַל אִפִּי תַהוּמָא וְרוּחָא מִן קֳדָם יי מְנַשְׁבָּא עַל אִפִּי מִיָּא: ג וְאָמַר יי יִהְיֵה נְהוֹרָא וְהָיָה נְהוֹרָא:

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: ב וְהָאָרֶץ הָיְתָה תָהוֹ וְכָהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פָּנֶי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פָּנֵי הַמַּיִם: ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי־אוֹר:

רש"י

להורות בא, שאלו תחלה נבראו, ופרש בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תבה אחת, כמו: "כי לא סגר דלתי בטני", ולא פרש מי הסוגר, וכמו: "ישא את חיל דמשק", ולא פרש מי ישאנו, וכמו: "אם יחרש בבקרים", ולא פרש אם יחרש אדם בבקרים, וכמו: "מגיד מראשית אחרית", ולא פרש מגיד מראשית דבר אחרית דבר; אם כן, תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב: "ורוח אלהים מרחפת על פני המים", ועדין לא גלה המקרא בסדור הקודמים והמאחרים כלום, ברית המים מתי היתה, הא למדת, שקדמו המים לארץ, ועוד שהשמים מאש ומים נבראו, על כרחך לא למד המקרא בסדר המקדמים והמאחרים כלום. **ברא אלהים**. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתקפה למדת הדין, והינו דכתיב "ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים": (ב) **תהו ובהו**. תהו, לשון תמה ושקמו, שקדם תהוה ומשתומם על בהו שבה. **תהו**. אשטורדישו"ן בלע"ז. **בהו**. לשון ריקות וצדו (בספרים אחרים אינו). **על פני תהום**. על פני המים שעל הארץ. **ורוח אלהים מרחפת**. כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקדוש ברוך הוא ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן, אקובטי"ר בלע"ז:

(א) **בראשית**. אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם", שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? משום (תהלים קי"א): "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", שאם יאמרו אמות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שכעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, היא. הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. **בראשית ברא**. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו חכמינו זכרונם לברכה: בשביל התורה שנקראת (בשיל"ח): "ראשית דין", ובשביל ישראל שנקראו (דברים ב): "ראשית תבואתה", ואם באת לפרשו כפשוטו, כך פרשו: בראשית ברית שמים וארץ, "והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו', ויאמר אלהים יהי אור", ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה, לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות, כך היה לו לכתב "בראשונה ברא את השמים" וגו', שאין לך 'ראשית' במקרא שאינו דבוק לתבה שלאחרי, כמו: "בראשית ממלכות יהוקים", "ראשית ממלכתו", "ראשית דגנך". אף כאן אתה אומר: "בראשית ברא אלהים את השמים וגו'", כמו בראשית ברא, ודומה לו: "תחלת דבר ה' בהושע", כלומר תחלת דבורו של הקדוש ברוך הוא בהושע: "ויאמר ה' אל הושע וגו'". ואם תאמר

נביאים וכתובים

רש"י

יהושע א

יהושע פרק א

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אִתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ג כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּנוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: ד מִהַמִּדְבָּר וְהַלְבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פָּרָת כָּל־אֶרֶץ הַחֲתִים וְעַד־הַיָּם הַגָּדוֹל מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְּצֵב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶתִּיהָ עִמָּךְ לֹא אֶרְפֶּךָ וְלֹא אֶעֱזֹבְךָ: ו חֹזֶק וְאַמִּץ כִּי אִתָּה תִּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבוֹתֶם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֹזֶק וְאַמִּץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת בְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוֵּךְ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל־תִּסּוֹר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמָאוֹל לִמְעַן תִּשְׁבִּיל בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךָ:

(א) ויהי אחרי מות משה. מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה, וזה מחובר לה: (ב) משה עבדי מות. ואילו היה קיים, בו הייתי חפץ, ורבותינו דרשוהו (תפוח סו א) על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה, בא יהושע ושאל, אמר לו הקב"ה: משה עבדי מות, והתורה על שמו נקראת, לומר לך אי אפשר, צא וטורדן במלחמה: (ג) כף מקום אשר תדריך כף רגלכם. כיצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי (ס עקב) אם ללמד על תחומי ארץ ישראל, הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה, אם כן למה נאמר אשר תדריך כף, אף חוצה לארץ, משתכבשו את הארץ, כל מה שתכבשו מחוצה לארץ יהיה קדוש ויהיה שלכם: (ד) מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר קדש, מדבר צין שעל ידי אדום, שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ, שנאמר (במדבר כו): והנה אנחנו בקדש וגו', ומנין שהיא בדרומית מזרחית, שנאמר (סו דל א): והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום: ועד הנהר הגדול נהר פרת. זה רחבה מדרום לצפון: כף ארץ החתים. בכלל הזה: ועד הים הגדול מבוא השמש. לארכה, מן המזרח למערב: (ו) חזק ואמץ. בדרך ארץ, כמה שהוא אומר: כי אתה תנחיל: (ז) רק חזק ואמץ מאד. בתורה, כמו שהוא אומר: לשמור ולעשות ככל התורה: תשביח. תצליח:

מצודות דוד

המקרא, על כל מקום: (ד) מבוא השמש. שהוא ברוח מבוא השמש: (ה) אף יתיצב. רצה לומר לא יתגבר להיות נצב הקומה: אף ארפך. לא אתן לך רפיון ממני: (ו) חזק ואמץ. בהנהגת העם כראוי: (ז) רק וגו'. כי לולא זאת, לא תועיל כלום בהנהגת העם כראוי: אמען. בעבור שמירת התורה תשכיל:

(א) ויהי. באה הוי"ו להוסיף ולחבר למה שהשלימה התורה בספור מיתת משה, ואמר שאחרי זה אמר ה' אל יהושע וכו': (ב) משה עבדי מות. רצה לומר, אילו היה עדיין חי, לא יכולתם לעבור את הירדן כי עליו נגזר לבל יעבור: ועתה. הואיל והוא מת, קום עבור וכו': (ג) כף. מוסב על תחלת

ששה סדרי משנה

ברכות א

רבינו עובדיה מברטנורא

מסכת ברכות

א מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהפנהים

פרק א א. מאימתי קורין. משעה שהפנהים נכנסין לאכל בתרומתן. פהנים שנטמאו וטבלו, אין יכולים לאכל בתרומה עד שיעריב שמשן, דהינו צאת הפוכבים.

ששה סדרי משנה

ברכות א

רבינו עובדיה מברטנורא

נִבְנִים לְאָכַל בְּתְרוּמָתוֹ, עַד סוֹף הָאֲשִׁמוּרָה הָרִאשׁוֹנָה,
דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים, עַד חֲצוֹת. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר, עַד שְׁיַעְלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. מַעֲשֶׂה שָׁבָאוּ בְּנֵי מִבִּית
הַמִּשְׁתָּה, אָמְרוּ לוֹ, לֹא קָרִינוּ אֶת שְׁמֵע. אָמַר לָהֶם, אִם
לֹא עָלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, חִיבִין אַתֶּם לִקְרוֹת. וְלֹא זֶו בְּלִבְדָּ,
אֲלֵא כָּל מָה שֶׁאָמְרוּ חֻכָּמִים עַד חֲצוֹת, מִצּוֹתָן עַד שְׁיַעְלָה
עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. הֶקְטֵר חֲלָבִים וְאַבְרִים, מִצּוֹתָן עַד שְׁיַעְלָה
עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. וְכָל הַנֶּאֱכָלִין לַיּוֹם אַחֵר, מִצּוֹתָן עַד שְׁיַעְלָה
עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. אִם בֵּן, לָמָּה אָמְרוּ חֻכָּמִים עַד חֲצוֹת, כִּדְּרֵי
לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבִירָה:

קריאת שמע של ערבית: **עד שיעלה עמוד השחר**. דכל הלילה מקרי זמן שכיבה. והלכה כר'בן גמליאל ששם חכמים מודים לו, וְלא אָמרו עד חצות אלא כדי להרחיק את האדם מן העברה. ומיהו לכתחילה משהגיע עונת קריאת שמע של ערבית דמתינתין דהינו מצאת הכוכבים, אסור לסעד וכל שכן לישון עד שיקרא קריאת שמע ויתפול: **מנישה שבאו בניו מבית המשתה**. בני ר'בן גמליאל שמעיניהו לר'בן דאמרי עד חצות, והכי קאמרי ליה, הא דפליגי ר'בן עקיבא, דקאמרי עד חצות ותו לא, ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דילמא ר'בן קונוך סבידא להו, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העברה. ואמר להו, ר'בן קונוי סבידא להו, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העברה ותיבים אתם לקרות: **וְלא זו בלבד**. כולה מלתא דר'בן גמליאל היא דאמר לבניו: **הקטר חלבים**, של קרנות: **ואברים**, של עולת תמיד של בין הערבים שזנוך דמו ביום, מצוה להעלות הנחתים כל הלילה, דכתיב ^(ויקרא ט) היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר: **ובשם הנאכלין ליום אחד**. כגון תודה וחסות ואשם וכיוצא בהם שהם נאכלים ליום ולילה, זמן אכילתן עד שיעלה עמוד השחר והוא המביא לידי נותר: **אם בן צופה אָמרו חכמים עד חצות**. בקריאת שמע ובאכילת קדשים, אבל בהקטר חלבים ואברים לא אָמרו בו חכמים עד חצות כלל, ולא נקט ליה הכא אלא להודיע שכל דבר שמצותו בפליה כשר כל הלילה: **כדי להרחיק את האדם מן העברה**. שלא יבוא לאכלן אחר שיעלה עמוד השחר ויתחבי כרת, וכן בקריאת שמע שלא יאמר עדן ליש לי שהות ותעבר עונתה:

ביאור חברותא - מסכת ברכות דף ב.

מתניתין:

המשנה הראשונה מבארת את הזמן הראוי למצות קריאת שמע בערבית, מאימתי הוא מתחיל, ועד מתי הוא נמשך:

מאימתי קורין את שמע בערבית?

אימתי מתחיל זמן המצוה של קריאת שמע של ערבית?

משענה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. כהנים שהיו טמאים, וטבילו לטהרתם לפני השקיעה, צריכים להמתין עד "הערב שמש" כדי שיוכלו לאכול תרומה, והוא זמן צאת הכוכבים. זמן זה הוא גם תחילת הזמן של מצות קריאת שמע של ערבית.

ונמשך זמן הקריאה עד סוף **האשמורה הראשונה**, עד סוף שליש הראשון של הלילה, **דברי רבי אליעזר**. וטעמו, משום ש"ובשכבך" משמעותו זמן התחלת השכיבה לישון, והוא הזמן שבני אדם הולכים לשכב לישון, והוא רק בשליש הראשון של הלילה.

וחכמים אומרים: זמן קריאת שמע של ערבית הוא עד **הצות הלילה**. וטעמם יתבאר בהמשך המשנה.

רבן גמליאל אומר: זמן קריאת שמע הוא עד **שיעלה עמוד השחר**. כי לדעתו משמעות "בשכבך" היא כל זמן שכיבה, וכל הלילה הוא זמן שבני אדם שוכבים בו.

מעשה שהיה, ובאו בניו של רבן גמליאל מביית המשתה לאחר הצות. אמרו לו לאביהם: עדיין לא קיינו את שמע, והאם ניתן עדיין לקרוא את שמע?

אמר להם: אם לא עלה עוד עמוד השחר, חייבין אתם לקרות. שכן, אף לדעת חכמים, זמן הקריאה מעיקר הדין הוא כל הלילה, אלא שהגבילו חכמים את זמנה עד הצות כסיג, כדי להרחיק את האדם מהעבירה, וכדלהלן.

והוסיף רבן גמליאל ואמר לבניו: **ולא זו בלבד**, לא רק בקריאת שמע סוברים חכמים שמעיקר הדין זמנה כל הלילה, **אלא כל מה שאמרו חכמים שיש לעשותם "עד הצות"**, מעיקר הדין מצוותן עד **שיעלה עמוד השחר**, ואם לא נעשו עד הצות, מצוה לעשותם עד שיעלה עמוד השחר.

ומביאה המשנה דוגמא לדבר הנוהג בלילה, שזמן מצוותו נמשך כל הלילה:

הקשר חלבים ואברים, חלקי הקרבנות שהיו מקטייעים על המזבח [החלב של כל הקרבנות או אברי קרבן העולה, שעולה כליל למזבח], שמצוה להעלותם למזבח באותו יום, ואף בלילה שאחריו, **מצוותן**, מצות הקטרתן היא עד שיעלה עמוד השחר, ורק לאחר מכן נפסל הקרבן.

וכן כל הנאכלין ליום אחד, הקרבנות שהיו אכילתם הוא ביום שחיתם ובלילה שאחריו כגון חטאת ואשם ותורה, **מצוותן**, מצוות אכילתם היא עד שיעלה עמוד

השחר, ורק לאחר שעלה עמוד השחר נפסל ונעשה "נוטר" באסור באכילה.

אם כן, שכל דבר אשר מצוותו בלילה כשר כל הלילה, **למה אמרו חכמים** שזמן קריאת שמע וזמן אכילת הקרבנות הוא רק עד הצות? - **כדי להרחיק את האדם מן העבירה**, כדי שיודרו האדם בקיום המצוה ולא ידחה אותה לסוף זמנה, ויבוא לאכול קדשים לאחר עלות השחר שהוא באיסור כרת.

וכן לגבי קריאת שמע, שלא יאמר האדם, עדיין יש שהות לקיים המצוה וידחה אותה, ובתוך כך יעלה עמוד השחר ויעבור זמן המצוה.

גמרא:

מפתיחת המשנה "מאימתי קורין את שמע בערבית" משמע שכבר ידוע לתנא על עצם חיוב קריאת שמע בערבית, ואינו דן אלא מתי הוא זמן החיוב.

ועל כך שואלת הגמרא: **תנא חיובא קאי??** היכן עומד התנא בלימודו! ? דהיינו, להיכן הוא מתייחס בדבריו לגבי זמן קריאת שמע, דקתני "מאימתי", ששאלתו היא אימתי הוא זמן החיוב של הקריאה, בעוד שאת עצם החיוב עצמו לקרוא קריאת שמע פעמיים ביום, בשחרית ובערבית, הוא עדיין לא שנה במשנה! ?

ותו, עוד יש לשאול: **מאי שנא דתני דני קריאת שמע דערבית ברישא**, והרי יותר ראוי לתני דין קריאת שמע דשחרית ברישא. כפי שמצינו לגבי קרבן תמיד, שכתבה התורה דין תמיד של שחר לפני תמיד של בין הערביים. מתרצת הגמרא: **תנא, אקרא קאי**. דברי התנא מתייחסים לכתוב בתורה, ולכן לא שנה התנא שיש חיוב לקרוא קריאת שמע בשחרית ובערבית, דרבתא, **"בשכבך ובקומך"**, ומכאן יודעים אנו שיש מצוה לקרות את שמע פעמיים ביום, בזמן שכיבה ובזמן קימה.

וחכי קתני, וכך שנה התנא: **זמן קריאת שמע ד"שכיבה" - אימת**, מתי הוא מתחיל? - **משענה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן**. וכיון ששאלתו נסובה על פסוק זה, פתח התנא תחילה בקריאת שמע של ערבית, כי "בשכבך" נאמר קודם "בקומך".

ואי בעית אימא, ואם תרצה, אמור באופן אחר ליישב למה הקדים של ערבית ראשונה -

שכן יליף למה התנא מהאמור בבביתו של עולם. דרבתא (בראשית א ה): **"ויחי ערב ויחי בוקר יום אחד"**. הרי שהערב קודם לבוקר.

שואלת הגמרא: **אי חבי**, אם אכן התנא פתח בערבית לפי שלמד זאת מבריתו של עולם, אם כן, גם בפיפא, דקתני, בהמשך המשנה [להלן יא א]: **בשחר מברך שתיים** [שתי ברכות] **לפניה** [לפני קריאת שמע], וברכה אחת **לאחריה**. **ובערב מברך שתיים לפניה ושתיים לאחריה** -

לייתי דיני ברכות קריאת שמע דערבית ברישא? ולמה הזכיר התנא את דיני ברכות קריאת שמע של שחר קודם?

מתרצת הגמרא: **תנא פתח** את דבריו במשנה הראשונה **בערבית**, כסדר ברייתו של עולם, וחדר תני, ואחר כך שנה, בתחילת המשנה הבאה, את זמן קריאת שמע **בשחרית**.

ועד דקאי בשחרית, בעוד הוא עומד בעניין קריאת שמע של שחרית, **פריש מילי**, המשיך לפרש שאר דיני ברכות קריאת שמע דשחרית.

וחדר, **פריש מילי דערבית**. ולאחר שגמר, שב לפרש דיני קריאת שמע של ערבית. ולכן, לגבי הברכות הזכיר התנא את של שחר לפני של ערב, כי לא נשנו דיניהם בפני עצמם.

אמר מר במשנתנו: "מאימתי קורין את שמע? - **משענה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן**".

שואלת הגמרא: **מכרי**, הרי כהנים אימת קא אכלי בתרומה? - משעת צאת הכוכבים [כמבואר בבביתא בסמוך]. ונמצא, שהחל משעת צאת הכוכבים הוא זמן קריאת שמע. ואם כן לייתי במשנתנו שזמן קריאת שמע הוא משעת צאת הכוכבים, ומדוע תלה התנא את זמן קריאת שמע בשעה שהכהנים נכנסים לאכול?

מתרצת הגמרא: **מלתא אנא אויחיה קא משמע לן** התנא בתוספת לשונו, **דכהנים אימת קא אכלי בתרומה**, משעת צאת הכוכבים.

והא קמשמע לן, בא התנא להשיענו בואת, דכפרה לא מעכבא. שאף אם נטמאו הכהנים בטומאה חמורה, כגון טומאת זב ומצורע, שטוהרם תלויה בקרבן שביאיו הטמא לכפרה, וכל זמן שלא הביאו את הקרבן, הם אסורים באכילת קדשים ובכניסה למקדש, מכל מקום, לענין אכילת תרומה אין הבאת הקרבן מעכבם, אלא כיון שטבלו והגיע זמן צאת הכוכבים, הרי הם מותרים באכילת התרומה.

כדתניא בבביתא דין זה ומקורו: נאמר בתורה: [ויקרא כב ז] **"ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים"**. ומקרא זה נאמר לגבי תרומה, ודרשו חכמים, **"ובא השמש"**, ביאת שמשו מעכבתו, רק שקיעת החמה מעכבתו מלאכול בתרומה. ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. אלא, כיון ששקעה חמה ויצאו הכוכבים, מותרים הכהנים באכילת התרומה.

מקשה הגמרא על הברייתא: **וממאי דהאי** שאמר הכתוב **"ובא השמש"**, הכוונה היא לביאת [שקיעת] השמש, והאי שאמר הכתוב **"וטהר"**, פירושו טהר יומא, שהיום נטהר [נפנה ועבר] לגמרי מהעולם. כלומר, ששקעה חמה לגמרי עד שיצאו כוכבים, ומאז מותר הוא באכילת התרומה, ואין הבאת הקרבנות מעכבת.

מאימתי קורין וכו'. פי' רש"י ואנן היכי קרינן מצעד יוס ואין אנו ממתניין ללאה הכובעים כדמפרש בגמ' על כן פירש רש"י שקריאת שמע שעל המטה עיקר והוא לאחר זאת הכובעים. והכי אימא צירושלמי אם קרא קודם לכן לא יאז ואם כן

מאמרים קורין אם שמע נעריין. משעה שההגויס נכנסים
לאכול בפרומקן. כהנים שנטמאו וטבלו והעריב
ששמען והגיע עתם לאכול בחרומה: עד סוף הראשונה.
שליש הלילה כדמפרש גמ' (דף ג.) ומשם ואילך עבר זמן דלא מקרי

וחו זמן שכיבה ולא קריין ביה בשכך ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך ההקדמה קודם לכן לא ילא ידי חובתו. ואם כן למה קורין אותה בבית הכנסת כדאי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי מניח בצרייטא בצרכות ירושלמי.

ולפיכך חוצה עלינו לקרותה משתחשך.
ובקריאת פרשה ראשונה שאלם קורא
על מותו יא: ועד שנוכל וימוד

השחר. שכל הלילה קרוי זמן שכיבה:

הקטור חלצים ואזרים. של קרצנות

שנזרק למן ציוס: מנוסן. והענות
כל הליכה ואינו נפסלים בלינה עז

שיעלה עמוד השחר והן למטה מן

המזבח דכתיב לא ילין לבקר (שמות לד):
 חלום של רב הרדיוס: אצרות של

עולה: וכל הנאכלים ליום אחד. כגון

חטאות ואשם וכצ"ל עזרת ומנחות

שיעלה עמוד השחר. והוא מציאן

להיות נותר דכתיב בתורה לא ייח

ממנו עד בקר (ויקרא ז) וכלם מתודה
 ולמדו: אם בן למד אמרו פזמית וד

חלות. בקריאת שמע ובאכילת קדשים:

כדי להרחיק אדם מן העצירה.

יצא לאכלו לאחר עמוד השחר ויתחייב

כרת וכן בקריאת שמע לזרז את האדם

שלא יאמר יש לי עוד שהות וצמחך כך
 וינלה ויחיד השחר ויזר לו הזמן

והקטור חלצים דקתני הבא לא אמרו

צו חכמים עד חצות כלל ולא נקט להו
הוא אלא להשיגו. אבל דעת חנניה

בלילה כשר כל הלילה והרי נמי תנן

בפרק שני דמגילה (דף כ:) כל הלילה

וַיֹּאמְרוּ: בָּרִא' הַיּוֹנָה הַזֶּה הָאֵל מֵהַיָּבֵשׁ

קא סליק דתנא ציה חוצת קריאת שמע

שהתחיל לשאול כאן זמן הקריאה:
 אברהם ראוי וישת לימד חנניה דבריהם:

ואיבע"א. הא דתנא ערצין צרישא יליף

מזרייתו של עולם: והדר תגא בשחרית.

משעת לאס הדוכנים. שהוא גמר

ביאת השמש כדיליף לקמן (עמוד 3):

דינמא

בַּתְרוּמָה: "וּמִמָּאֵי דְהָאֵי" וְכֵן הָאֵלֶּיךָ.

$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{5}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{7}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{10}$ $\frac{1}{11}$ $\frac{1}{12}$ $\frac{1}{13}$ $\frac{1}{14}$ $\frac{1}{15}$ $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{17}$ $\frac{1}{18}$ $\frac{1}{19}$ $\frac{1}{20}$ $\frac{1}{21}$ $\frac{1}{22}$ $\frac{1}{23}$ $\frac{1}{24}$ $\frac{1}{25}$ $\frac{1}{26}$ $\frac{1}{27}$ $\frac{1}{28}$ $\frac{1}{29}$ $\frac{1}{30}$ $\frac{1}{31}$ $\frac{1}{32}$ $\frac{1}{33}$ $\frac{1}{34}$ $\frac{1}{35}$ $\frac{1}{36}$ $\frac{1}{37}$ $\frac{1}{38}$ $\frac{1}{39}$ $\frac{1}{40}$ $\frac{1}{41}$ $\frac{1}{42}$ $\frac{1}{43}$ $\frac{1}{44}$ $\frac{1}{45}$ $\frac{1}{46}$ $\frac{1}{47}$ $\frac{1}{48}$ $\frac{1}{49}$ $\frac{1}{50}$ $\frac{1}{51}$ $\frac{1}{52}$ $\frac{1}{53}$ $\frac{1}{54}$ $\frac{1}{55}$ $\frac{1}{56}$ $\frac{1}{57}$ $\frac{1}{58}$ $\frac{1}{59}$ $\frac{1}{60}$ $\frac{1}{61}$ $\frac{1}{62}$ $\frac{1}{63}$ $\frac{1}{64}$ $\frac{1}{65}$ $\frac{1}{66}$ $\frac{1}{67}$ $\frac{1}{68}$ $\frac{1}{69}$ $\frac{1}{70}$ $\frac{1}{71}$ $\frac{1}{72}$ $\frac{1}{73}$ $\frac{1}{74}$ $\frac{1}{75}$ $\frac{1}{76}$ $\frac{1}{77}$ $\frac{1}{78}$ $\frac{1}{79}$ $\frac{1}{80}$ $\frac{1}{81}$ $\frac{1}{82}$ $\frac{1}{83}$ $\frac{1}{84}$ $\frac{1}{85}$ $\frac{1}{86}$ $\frac{1}{87}$ $\frac{1}{88}$ $\frac{1}{89}$ $\frac{1}{90}$ $\frac{1}{91}$ $\frac{1}{92}$ $\frac{1}{93}$ $\frac{1}{94}$ $\frac{1}{95}$ $\frac{1}{96}$ $\frac{1}{97}$ $\frac{1}{98}$ $\frac{1}{99}$ $\frac{1}{100}$

והא דקאמר צירושלמי למה היו קורין

ואותה ק"ש אינה אלא לעמוד בתפלה

פרשה ראשונה: לילתני דשחרית ב

דקתני וכו': מברך שנים לפניו

דההיא צרכה תקנו ר'צנן כדי להמתין

(פי"ד) ומייתי לה בהערל (דף עד:) ה

קורין את שמע בערבין? משעה שהכניס
נכנסים לאכול בתרומתן. עד סוף האשמורה
הראשונה, דברי רבי אלעזר. וחכמים אומרים:
עד חצות. רבן גמליאל אומר: עד שיעלה עמוד
השחר. מעשה וכו' בני מבית המשתה, אמרו
לו: לא קרינו את שמע. אמר להם: אם לא עלה
עמוד השחר - חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד
אמרו, אלא כל מה שאמרו חכמים: "עד חצות"
מצינו עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים
ואיברים - מצינו עד שיעלה עמוד השחר. וכל
הנאכלים ליום אחד - מצינו עד שיעלה עמוד
השחר. אם כן, למה אמרו חכמים: "עד חצות"?
בדרי להרחיק אדם מן העברה. גמרא תנא היכא
קאי, דקתני "מאימתי"? ותו, מאי שנא דתני
דערבית ברישא? לתני דשחרית ברישא! תנא

אָקראַ קאי, דכתבי: "בִּשְׁכַּנְךָ וּבְקוֹדֶךָ" (דברים 10: 1)
וְהָיָה קָתָנִי: וְזֶמֶן קְרִיאַת שְׁמֵעַ דְּשִׁכְיָה אִימַת?
"מִשְׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנְסִין לֵאכֹל בְּתוֹרֻמָּתָן". וְאִי
בְּעִיַת אִימָא: וְלִיף מִבְּרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּכָתִיב:
"וְהָיָה עָרֹב וְיָהִי בִּקְרִיּוֹם אֲחֶךָ" (בְּאַשְׁמֵת א, ה), אִי הָבִי,
סִיפָא דְּקָתָנִי: "בִּשְׁשָׁר: מִבְּרֵךְ שְׁתֵּים - לְפָנֶיהָ,
וְאַחַת - לְאַחֶיהָ, וּבְעָרֹב: מִבְּרֵךְ שְׁתֵּים - לְפָנֶיהָ,
וְשְׁתֵּים - לְאַחֶיהָ". לְתַנִּי דְּעִרְבִית בְּרִישָׁא! תֵּנָא
פֶּתַח בְּעִרְבִית, וְהִדְר תַּנִּי בְּשִׁחְרִית, עַד דְּקָא
בְּשִׁחְרִית, פְּרִישׁ מִלֵּי דְּשִׁחְרִית, וְהִדְר פְּרִישׁ מִלֵּי
דְּעִרְבִית. אָמַר מֶר: "מִשְׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים נִכְנְסִים
לֵאכֹל בְּתוֹרֻמָּתָן". מְבַדִּי כֹהֲנִים אִימַת קָא אֲבָלִי
תְּרוּמָה? מִשְׁעַת צֵאת הַכֹּהֲנִים: לְתַנִּי: מִשְׁעַת
צֵאת הַכֹּהֲנִים! מִלְּתָא אֲנָב אֲוֹרְחִיהָ קָא מִשְׁמַע
לֵן: כֹּהֲנִים אִימַת קָא אֲבָלִי בְּתוֹרֻמָּה? מִשְׁעַת
צֵאת הַכֹּהֲנִים. וְהָא קָא מִשְׁמַע לֵן: דְּכִפְּרָה לָא
מִשְׁכָּבָא דְּכִתְוִינָא: "וְכִיבָּה שְׁשֻׁם וְטָהָר" (ויקרא 15: 2)
(דברים 10: 1)

אֵכֹל בְּתִרוּמָה, וְאֵין כִּפְּרָתוֹ מֵעַכְבָּתוֹ מִלֵּאכֹל
 "ש" - בִּיאַת הַשָּׁמֶשׁ, וְהָיָה "וְטָהָר" - טָהָר יוֹמָא?
 דִּלְמָא

[illegible]

מאימתי פרק ראשון ברכות

דילמא ביאת אורו הוא. פי' רש"י עד שזרע אורו של יוס השמיני ומאי וטער טער גברא שזרע האיש בהצאת קרבנותיו. ומינה לפירושו לפרוך אהיהא להערל (דף עד): להעריב שמשו אכול בתרומה וכו' מנלן דביאת שמשו הוא. ועוד הכי מני

למימר דמיירי צוריהא דאי צוריהא הוא הוה מני למכתב בקרא חזרה השמש וטער כמו ממורה השמש (במדבר כה) או לשון יציאה כמו השמש יאל על הארץ (בראשית יט) ונקט בקרא וצא השמש אלמא דהיינו שקיעת החמה. ועוד דבסמוך קא מציעא ליה האי וצא השמש אי ביאת אורו הוא ופשיט מברייתא זכר לדבר וכו' תפשוט ממתניין (דעניס פי"ד) העריב שמשו אכול בתרומה אלמא דהיינו ציאת שמש. וי"ל דה"פ ממאי דהאי וצא השמש וטער ביאת שמש הוא ממנו ומאי וטער טער יומא דהיינו זאת הכוכבים דילמא ביאת אורו הוא דהיינו תחלתה של שקיעת החמה וזו תחלת הנקטה דביקע ועדיין יש שהיו ציוס חמש מינין עד זאת הכוכבים ומאי וטער טער גברא והשכח למתניין להערל לא קשה מידי דמני למימר העריב שמשו דהשח שמשו ציאת אורו ופך מהשח לא תפשוט דהיינו זאת הכוכבים. משום הכי איתערין לאחויי הכה הברייתא זאת הכוכבים:

דילמא ביאת אורו הוא, ומאי "וטער" - טהר גברא! אמר רבה בר רב שילא: אם בן, לימא קרא: "וטער", מאי "וטער"? טהר יומא. בדרמארי אינשי: "איערב שמשא, ואדכי יומא". במערבא, הא דרבה בר רב שילא לא שמיעי להו, ובעו לה מיבעיא, האי "ובא השמש" ביאת שמשו הוא, ומאי "וטער"? טהר יומא, או דילמא: ביאת אורו הוא, ומאי "וטער" - טהר גברא? והדר פשמו לה מברייתא, מדרקתני בברייתא: "סימן לדבר צאת הבוכבים", שמע מינה: ביאת שמשו הוא, ומאי "וטער"? טהר יומא. אמר מר: "משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן". ורמינהו: "מאימתי קורין את שמע בערבין? משעתי נכנסין לאכול פתו במלח, עד שעה שעומד ליפטר בתוך קטורתו!" סיפא ודאי פליגא אמתניתין, רישא מי לימא פליגא אמתניתין? לא, עני ובהן - חד שיעורא הוא. ורמינהו: "מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית? משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתו בערבי שבתות, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן. סימן לדבר: צאת הבוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר, וכן לדבר, שנאמר: "ואנחנו עשים במלכת הוצים מחוקים ברחמים, מעלות השחר עד צאת הבוכבים" (תוספתא ה, יא). ואומר: "יהיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה" (תוספתא ה, יב). מאי "ואומר"? וכי תימא מבי ערבא שמשא, ליליא הוא, ואינהו דמחשבי ומקדמי, תא שמע: "יהיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה" (תוספתא ה, יב). קא סלקא דעתך: ד'עני' ו'בני אדם' חד שיעורא הוא, ואי אמת: "עני' ו'בהן' חד שיעורא הוא - בהמים היינו רבי מאיר! אלא שמע מינה: "עני' - שיעורא לחוד, ו'בהן' - שיעורא לחוד! לא! "עני' ו'בהן' - חד שיעורא הוא, ו'עני' ו'בני אדם' - לאו חד שיעורא הוא. ועני ובהן חד שיעורא הוא? ורמינהו: "מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין? משעה שקדש היום בערבי שבתות, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: משעה שהכהנים מותרים לאכול בתרומתן. רבי מאיר אומר: משעה שהכהנים מוכלין לאכול בתרומתן. אמר לו רבי יהודה: והלא בהנים מבקעו יום הם מוכלים? רבי חנינא אומר: משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח. רבי אחא ואמרי לה רבי אחא אומר: משעה שירוב בני אדם נכנסין להם". אי אמת: "עני' ו'בהן' חד שיעורא הוא - רבי חנינא היינו רבי יהושע! אלא לאו שמע מינה: שיעורא ד'עני' לחוד, ושיעורא ד'בהן' לחוד! שמע מינה. הי מנייהו מאורח? מסתברא ד'עני' מאורח, דאי אמת: ד'עני' ומקדמי - רבי חנינא היינו רבי אליעזר! אלא, שמע מינה: ד'עני' מאורח. שמע מינה. אמר מר: "אמר ליה רבי יהודה: והלא בהנים מבקעו יום הם מוכלים!" שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר! ורבי מאיר הכי קאמר ליה: מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמניא? ! אנא אבין השמשות דרבי יוסי: "בין השמשות בהרף עין, זה, נכנס, וזה, יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו". קשיא

למימר דמיירי צוריהא דאי צוריהא הוא הוה מני למכתב בקרא חזרה השמש וטער כמו ממורה השמש (במדבר כה) או לשון יציאה כמו השמש יאל על הארץ (בראשית יט) ונקט בקרא וצא השמש אלמא דהיינו שקיעת החמה. ועוד דבסמוך קא מציעא ליה האי וצא השמש אי ביאת אורו הוא ופשיט מברייתא זכר לדבר וכו' תפשוט ממתניין (דעניס פי"ד) העריב שמשו אכול בתרומה אלמא דהיינו ציאת שמש. וי"ל דה"פ ממאי דהאי וצא השמש וטער ביאת שמש הוא ממנו ומאי וטער טער יומא דהיינו זאת הכוכבים דילמא ביאת אורו הוא דהיינו תחלתה של שקיעת החמה וזו תחלת הנקטה דביקע ועדיין יש שהיו ציוס חמש מינין עד זאת הכוכבים ומאי וטער טער גברא והשכח למתניין להערל לא קשה מידי דמני למימר העריב שמשו דהשח שמשו ציאת אורו ופך מהשח לא תפשוט דהיינו זאת הכוכבים. משום הכי איתערין לאחויי הכה הברייתא זאת הכוכבים:

אם בן ימא קרא ויטער. אף על גז דבכמה קמועות כמיז וטער. הם ליכא למיטעי אלמא הכה דאיכא למיטעי הוה ליה למכתב ויטער: **משעה** שהעני נכנס לאכול פתו במלח. תימה עני גופיה מתי תפסל דהא אמרת וזמן אכילתו היינו זמן ק"ש וזמן שצא זמן ק"ש אסור להתחיל בסעודה עד שיתפסל ברישא דתתילא לקמן (דף טז) וקורא ק"ש ומתפסל ואוכל פתו ונזכר וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה ויש לומר דזמן תפלה הוי קודם לזמן סעודה דלאו דוקא משעני נכנס לאכול אלמא פורעא מעיקרא קאמר שעד שזיכו לו סעודה יקרא ויתפסל: **אע"פ** שאין ראיה דבר. ראה גמורה אינה דהא לא מיירי

הסם לעין ק"ש: **ואי** ס"ד דעני קריב רבי חנינא היינו ר' אע"פ. ולא מני למימר דעני קדים לקדש היום או קדוש היום קדים לשעורא דעני. דלא מסתברא תלוק כל כך בשעורי זמן שכיבה דכל זמנים הללו איט ציה: **אמר** ציה ר' יהודה והלא בהנים מבקעו יום הם מוכלים. תימה מתיק' ליה לנפשיה שהרי פלג המנחה מצדעו יום הלא והוא אומר (לקמן דף טז) מיד כשיעבור פלג המנחה הוי זמן תפלת ערבית. ויש לומר דלדידיה לא קשיא דלא דריש שזכרן ובקומן אלל לרבנן דדרשי קשיא דליו זמן שכיבה: קשיא

ביאור חברותא - מסכת ברכות דף ב':

ז

ורמינו סתירה מבריייתא נוספת: מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין? - משעה שקיש חיום בערבי שבתות. דהיינו, משעת "בין השמשות", שהוא זמן מסופק אם עדיין יום או שכבר החל הלילה, ומספק נאסרים במלאכה, ודברי רבי אליעזר.

רבי יהושע אומר: משעה שבהנים מטהרים לאכול בתרומתן. דהיינו צאת הכוכבים.

רבי מאיר אומר: משעה שבהנים טמאים מובלין כדי לאכול בלילה בתרומתן. דהיינו, זמן מועט לפני בין השמשות כשהוא עדיין יום, ומקדימים לטבול כדי שיהא "הערב שמש" אחר הטבילה.

אמר לו רבי יהודה לרבי מאיר: איך יתכן שעל זמן זה נאמר "בשכבך"? והלא בהנים, מבעוד יום הם מובלין! דהיינו, לפני "בין השמשות", ועדיין יום הוא ואינו זמן שכיבה.

רבי חנינא אומר: משעה שעני נכנס לאכול פיתו במלח.

רב אחא, ואמרי לה רבי אחא, אומר: משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב לסעודתן. [עד כאן לשון הבריייתא].

ומסיימת הגמרא את קרשייתה: ואי אמרת שזמנו של "עני" וזמנו של "בחן" חד שיעורא הוא, אם כן נמצא שהזמן שמר רבי חנינא "משעה שעני נכנס" היינו כזמן שאמר רבי יהושע "משעה שהכהנים מטהרים", ואילו בבריייתא מבואר שנחלק בתחילת זמן קריאת שמע.

אלא, לאו, שמע מינה, שיעורא ד"עני" לחוד, ושיעורא ד"בחן" לחוד.

ומסקנת הגמרא: שמע מינה. אכן שני מינים חלוקים הם. דנה הגמרא: די מינייהו מאוחד, זמן שעני נכנס לאכול וזמן שבהנים נכנסים לאכול בתרומה, מי מהם הוא הזמן המאוחר יותר?

מוכיחה הגמרא: מסתברא דזמן שעני נכנס לאכול פיתו מאוחר מזמן שבהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהוא בצאת הכוכבים. דאי אמרת דזמן של "עני" מוקדם והוא לפני צאת הכוכבים, אם כן, רבי חנינא שאמר שהזמן "משעה שעני נכנס לאכול פיתו" היינו כזמנו של רבי אליעזר שאמר "משעה שקידש היום בערבי שבתות" שאף זמן זה לפני צאת הכוכבים.

אלא, לאו, שמע מינה דזמן כניסתו של "עני" לאכול מאוחר הוא לאחר צאת הכוכבים.

ומסקנת הגמרא: שמע מינה. אכן זמן ה"עני" הוא אחר צאת הכוכבים.

אמר מר, בבריייתא [השלישית] לעיל: אמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר: והלא בהנים מבעוד יום הם מובלין!?

שואלת הגמרא: שפיר קאמר לה רבי יהודה לרבי מאיר, ומה יענה על כך רבי מאיר?

משיבה הגמרא: ורבי מאיר, הכי קאמר ליה: מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא, שהוא מתחילת שקיעת החמה, ולשטתן הכהנים טובלים לפני שקיעת החמה? :אנא, אבין השמשות דרבי יוסף? קא אמינא.

דאמר רבי יוסף: משך זמנו של בין השמשות הוא קצר בהרף עין, כשיעור שאורכת קריעת עין ברפיין, זה [הלילה] נכנס וזה [תאים] יוצא. ורגע המעבר הזה הוא הנקרא "בין השמשות", ולפני כן הוא ודאי יום. וכיון שהוא כל כך קצר, אי אפשר לעמוד עליו ולקבוע מתי הוא בדיוק, וכיון שזמן זה הוא סמוך לצאת הכוכבים, יכולים הכהנים לטבול לאחר שקיעת החמה עד סמוך לצאת הכוכבים, וכיון שהוא סמוך לחשכה, נחשב זמן שכיבה.

סימן לדבר, אימתי הוא זמן זה - צאת הכוכבים.

ואף על פי שאין ראיה לדבר שבצאת הכוכבים נגמר היום ומתחיל הלילה, מכל מקום, מצינו זכר לדבר, שנאמר [נמחה ד טו]: "ואנחנו עושים במלאכה. והצים מחזיקים ברחמים, מעלות השחר עד צאת הכוכבים".

ואומר, ועוד נאמר שם [טז]: "והיה לנו הלילה משמר, וחיום מלאכה". הרי שהיום הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים. ואם כן, מצאת הכוכבים עד עלות השחר הוא הלילה.

ובמאמר המוסגר, לפני שהגמרא מפרשת מה היא באה להקשות מבריייתא זו, היא מקדימה לרן בביאור דברי הבריייתא:

מאי "ואומר"? לשם מה מביאה הבריייתא גם את הפסוק השני, והרי בפסוק הראשון כבר נאמר שזמנו של יום הוא מעלות השחר ועד צאת הכוכבים?

ומבארת הגמרא: הפסוק השני נצרך, היות וכי תימא, אילו נאמר רק הפסוק הראשון, מבי קרבא שבמשא. משקיעת החמה, עד קודם צאת הכוכבים, לילי הוא, וכן בבוקר, רק עם הנץ החמה מתחיל היום ולא מעלות השחר. ואינה, עושי המלאכה, הם דמחשבי ומקדמי, הקדימו להתחיל במלאכתן לפני תחילת היום, שהוא בהנץ החמה, והמשיכו למלאכתן לתוך הלילה, לכן מוסיפה הבריייתא, תא שמע, בא ולמד ראייה מהפסוק השני, "והיה לנו הלילה משמר, וחיום מלאכה", הרי שהיום" שהוא עת מלאכתן, כלה בזמן שהחל ה"לילה", שהוא זמן השמירה. ונמצא שהיום" נמשך עד צאת הכוכבים, שאז החלה השמירה.

ועתה ממשיכה הגמרא ומסיימת את קרשייתה מהבריייתא:

קא סלקא דעתך, דהשעה שעני נכנס לאכול פיתו בכל יום, והשעה שרוב בני אדם שאינם עניים אוכלים את סעודתם בלילות שבת, חד שיעורא הוא.

ואי אמרת שגם השעה שעני נכנס לאכול פיתו, והשעה שבהן נכנס לאכול בתרומתו חד שיעורא הוא, דהיינו, בצאת הכוכבים, אם כן, נמצא ששיעור הזמן שאמר חכמים בבריייתא "משעה שבהנים נכנסים לאכול בתרומה", היינו כשיעור הזמן שאמר רבי מאיר "משעה שבני אדם נכנסים לאכול פתן בערב שבת", שהרי "עני" ו"כחן" שיעור אחד, ו"עני" ו"בני אדם" שיעור אחד, ואם כן, כמה נחלקו רבי מאיר וחכמים בבריייתא?

אלא, שמע מינה, שזמן אכילתו של "עני" שיעורא לחוד, ו"כחן" שיעורא לחוד. ונמצא שהרישא בבריייתא הראשונה חולקת על משנתו. ובהו נחלקו חכמים ורבי מאיר בבריייתא השניה, שחכמים סוברים משעה שבהנים נכנסים דהיינו צאת הכוכבים. ורבי מאיר סובר משעה שבני אדם נכנסים, שהוא כשיעור הזמן שעני נכנס לאכול פיתו בימות החול, והוא זמן מוקדם מזמן הכהנים.

הגמרא דוחה את ההוכחה: לא! - באמת זמנו של "עני" הנכנס לאכול פיתו, וזמנו של "בחן" הנכנס לאכול בתרומה חד שיעורא הוא. דהיינו צאת הכוכבים, והבריייתא הראשונה אינה נחלקת בזה על משנתו, ואולם שיעור של "עני" הנכנס לאכול פיתו, ושיעור של "בני אדם" הנכנסים לאכול בערבי שבתות לאו חד שיעורא הוא, ובהו נחלקו חכמים ורבי מאיר בבריייתא השניה, שלדעת חכמים הזמן הוא משעה שהכהנים נכנסים שהוא שיה לזמן שעני נכנס לאכול פיתו, ולדעת רבי מאיר הזמן הוא כשכני אדם נכנסים לאכול בערבי שבתות, והוא זמן מוקדם מ"כחן" ו"עני".

הגמרא ממשיכה לשאול על כך: וכי "עני" ו"כחן" חד שיעורא הוא?

דילמא כוונת הכתוב לביאת אור, דהיינו זריחת אור השמש בבוקר למחרת, ומאי "וטהר", וטהר נברא, שהוא יטהר עצמו על ידי הבאת קרבנותיו, ורק לאחר מכן יאכל בתרומה?

מתרצה הגמרא: אמר רבה בר רב שילא: אם "וטהר" הכוונה לצוות לאדם שיביא קרבנותיו, אם כן, לימא קרא "וטהרה", שהוא לשון צווי לעשות. מאי "וטהרה", למה נאמר "וטהר" משמעותו היא שבכך הוא נטהר מאלי? בהכרח כוונת הכתוב ש"טהר יומא", ש"נטהר" היום, שהסתלק האור לגמרי עד כדי שיצא כוכבים, שזה דבר הנעשה מאלי. בראברי אינשי "איערב שמשא" שקעה [החמה] וארכי יומא" [ונטשה היום]. וזו היא גם כוונת הכתוב "וטהר", שהיום "נטהר".

במעריבא, בארץ ישראל [שהיא במערכה של בכל] הא, הוכחתו דרבה בר שילא לא שמע לחו. ולכן בעי ליה מעריבא: הא, זה שאמר הכתוב "ובא השמש", האם ביאת שמשו הוא [שקיעת החמה], ומאי "וטהר" - מתי יומא.

או דילמא, "ובא השמש", ביאת אורו [זריחת החמה] הוא, ומאי "וטהר"? - מתי נברא. שיביא את הקרבנות לכפרותו, ורק לאחר מכן יטהר גם לגבי אכילת תרומה.

והדר, לאחר שנסתפקו, חזרו ופשטו לה לספק זה מבריייתא.

מדקתני בבריייתא, ממה ששינוי בבריייתא המובאת בסמוך: וחכמים אומרים, משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. סימן לדבר, צאת הכוכבים.

הרי, שזמון צאת הכוכבים מותרים הכהנים באכילת תרומה, ואין הבאת הקרבן לכפרה מעכבת אותם מאכילת תרומה.

שמע מינה מהבריייתא, כי "ובא השמש", ביאת שמשו הוא, ומאי "וטהר"? - מתי יומא. וכיון שנטהר חלף היום, מותרים הכהנים באכילת תרומה.

אמר מר, אמר התנא במשנתו: מאימתי קורין ... משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

ומקשה הגמרא סתירה, לכאורה, מבריייתא אחרת:

ורמינו מהא דתנא, מאימתי קורין את שמע בערבין? משעה שחוקני אשר אין לו נר להאיר בסעודתו, נכנס לאכול פתו במלח, ונמשך זמן קריאת שמע עד שעה שעומד העני ליפטר מתוך סעודתו.

ומבארת הגמרא את קרשייתה: זה ששינוי בסיפא של הבריייתא, שזמנה נמשך רק עד לשעה שהעני נפטר מסעודתו, ודאי פליגא אמתניתין, שהרי זמן זה קודם לכל המינים ששינוי במשנה, שהרי זמן של רבי אליעזר הוא מוקדם מכולם, והוא נמשך עד סוף אשמורת ראשונה.

אבל יש לרן, האם גם ששינוי ברישא של הבריייתא, שתחילת זמנה משעה שהעני נכנס לאכול פתו, מי לימא, ברייתא זו פליגא אמתניתין, שקבעה כי תחילת זמנה הוא משעה שבהנים נכנסים לאכול בתרומתן, דהיינו מצאת הכוכבים. או לא.

משיבה הגמרא: לא. אין הבריייתא נחלקת עם משנתו לגבי תחילת הזמן, כי השעה שעני נכנס לאכול פיתו, והשעה שבהן נכנס לאכול בתרומה חד שיעורא הוא, שתיהן הן אותה שעה, דהיינו, בצאת הכוכבים.

אך עדיין מצאנו סתירה מבריייתא אחרת.

ורמינו מהא דתנא: מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית? - משעה ששני אדם נכנסים לאכול פתן בערבי שבתות. שכלי שבת מקדימין לאכול יתור משאר ימות השבוע, לפי שהסעודה מונעת מבעוד יום, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

תלמוד ירושלמי - ברכות פרק א'

מסכת ברכות פרק א'

גמרא אָנן תנינן משעוּה שהכהנים נכנסין לזבל בתרומתן. תני רבי חייא משעוּה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני עלה קרובים דבריהן להיות שוין. איתא חמי משעוּה שהכהנים נכנסין לזבל בתרומתן וממא הוא ועם פוכביא הוא משעוּה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת שעוּה ותרתו ליליא הוא ואת אמרת קרובים דבריהן להיות שוין, אמר רבי יוסי תפתר באילין כופרניא דקיניא דאוריחיהון מסתלקא עד דהוא יממא דצדי לון מקמי חיותא. תני הקורא קדם לכן לא יצא ידי חובתו, אם בן למה קורין אותה בבית הכנסת, אמר רבי יוסי אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר של תורה.

פרק א חלכה א משנה מאימתי קורין את שמע בערבין משעוּה שהכהנים נכנסין לזבל בתרומתן עד סוף האשמרת הראשונה דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות. רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. מעשה ובאו בניו מבית המשתה ואמרו לו לא קרינו את שמע אמר להן אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות. לא זו בלבד אמרו אלא כל שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר. הקטר חלבים ואיברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר. כל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אם בן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה:

ידיד נפש

עלה ואמר שם, אף שאין אלה זמנים שווים קרובים דבריהן להיות שוין. ושואל איתא חמי בא וראה משעוּה שהכהנים נכנסין לזבל בתרומתן, יממא הוא עדיין הוא יום ועם פוכביא הוא והוא הזמן שהכוכבים יוצאים, שהוא סוף היום. לעומת זאת משעוּה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת, שעוּה ותרתו ליליא הוא הוא שעה ושעתיים בתוך הלילה ואת אמרת ואתה אומר קרובים דבריהן להיות שוין? בתמיה, ועונה אמר רבי יוסי, תפתר הענין יובן אם תסביר שעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת באילין כופרניא דקיניא באלה הכפרים הקטנים שאין להם עבודה מרובה ויש להם פנאי להכין סעודתם מבעוד יום דאוריחיהון מסתלקא עד דהוא יממא ודרכם להפסיק עבודתם מבעוד יום וזמן אכילתם מוקדם דצדי לון מיקמי חיותא כיון שכל צרכי המזון מוכנים להם. נמצא שזמן אכילתם בתחילת הלילה כמו שעה שהכהנים נכנסין לזבל בתרומתן. תני, הקורא קדם לכן קודם זמן צאת הכוכבים לא יצא ידי חובתו. ושואל אם בן, למה קורין אותה בבית הכנסת מבעוד יום? ועונה אמר רבי יוסי, אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו היינו לצאת ידי חובת ק"ש של ערבית אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר של תורה.

מתני' מאימתי קורין את שמע בערבין? מתי מתחיל זמן ק"ש בערב? משעוּה שהכהנים נכנסין לזבל בתרומתן כהן שניטמא אסור לאכול תרומה עד שיטבול ותשקע השמש ויצאו הכוכבים. ומהזמן הזה מתחילים לקרות ק"ש בערב עד סוף האשמורת הראשונה עד סוף השליש הראשון של הלילה, שהלילה נחלק לשלש אשמורות דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עד חצות זמן ק"ש עד חצות הלילה רבן גמליאל אומר, עד שיעלה עמוד השחר כלומר, כל הלילה. מעשה ובאו בניו מבית המשתה ואמרו לו לא קרינו את שמע. אמר להן, אם לא עלה עמוד השחר, חייבין אתם לקרות. ולא זו בלבד לא רק בק"ש זמנה כל הלילה אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצותן מצווים אנו לעשות עד שיעלה עמוד השחר ומביא דוגמאות הקטר חלבים ואיברים של קרבנות שהוקרבו באותו יום, שמצוה להעלותם ביום ובלילה מצותן עד שיעלה עמוד השחר. כל הקרבנות הנאכלים ליום אחד, מצותן מצוה לאכלם עד שיעלה עמוד השחר. אם בן למה אמרו חכמים עד חצות. כדי להרחיק את האדם מן העבירה. גמ' אָנן תנינן אנו למדנו במשנה שזמן קריאת ק"ש של ערבית משעוּה שהכהנים נכנסין לזבל לאכול בתרומתן. תני רבי חייא למדנו זמן אחר משעוּה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פיתן בלילי שבת. ותני

תוספתא - ברכות פרק ראשון

מסכת ברכות פרק ראשון

- א.** מאימתי קורין את שמע בערבית? משעה ששני אדם נכנסין לאכול פיתן בערבי שבתות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: משעה שהכהנים זבאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר - צאת הכוכבים ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר (נחמיה ה, טו): "וחצאים מחזיקים
- ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים":
- ב.** רבי שמעון אומר: פעמים שאדם קורא אותה שתי פעמים בלילה, אחת קדם שיעלה עמוד השחר ואחת משיעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא בה ידי חובה של יום ושל לילה:

רמב"ם - יסודי התורה פרק ראשון

הלכות יסודי התורה

- יש בכללן עשר מצות. שש מצות עשה. וארבע מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה אחר וזלתי ה'. (ג) ליחדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה
- ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם. (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו; ובאור כל המצות האלו בפרקים אלו:

יסודי התורה פרק ראשון

- א** יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא. וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצא:
- ב** ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות:
- ג** ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי. ולא יבטל הוא לבטולם. שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם. לפיכך אין אמתתו באמתת אחד מהם:
- ד** הוא שהנביא אומר (ירמיה י, י) 'וה' אלהים אמת'. הוא לבדו האמת ואין לאחר אמת באמתתו. והוא שהתורה אומרת (דברים ה, לה) 'אין עוד מלבדו'. כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו:
- ה** המצוי הזה הוא אלהי העולם אדון כל הארץ. והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית. בכח שאין לו הפסק. שהגלגל סובב תמיד ואי אפשר שיפסק בלא מסבב. והוא ברוך הוא המסבב אותו בלא יד ובלא גוף:
- ו** וידעת דבר זה מצות עשה, שנאמר (שמות כ, ב) 'אנכי ה' אלהיך'. וכל המעלה על דעתו שיש

רמב"ם - יסודי התורה פרק ראשון

שם אלוה אחר חוץ מזה, עובר בלא תעשה, פני'. וכוּפּר בַּעֲקֹר שֶׁהוּא הַעֲקָר הַגָּדוֹל שֶׁהֵבֵל תְּלוּי שְׁנָאִמֵּר (שמות כ, ג) 'לא יהיה לך אלהים אחרים על בו:

ארבעה טורים אורח חיים - סימן א

סימן א

באוויר, כך הוא ראות העין, לומר שתעצים עיניך מראות ברע. כי היא תחלת העברה, שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרין. ואמר "גבור בארי", בנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא יתברך היא בלב. ואמר שתחזק לבך בעבודתו. ואמר "רץ בצבי", בנגד הרגלים, שרגליך לטוב ירצו. וכן דוד המלך עליו השלום היה מתפלל על שלשתם, אלא ששנה הסדר, ואמר "הדריכני בנתיב מצותיך" על הרגלים, ואמר אחר כך: "הט לבי", ואמר אחר כך: "העבר עיני מראות שוא". והוכיח בלב הטה ובעין העברה, כי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או לרעה, אף אחר שראה מעשה השוא, על כן התפלל שיעזרנו להטותו לדרך הטובה. אבל ראות השוא אינו ברשותו, כי אפשר שיפגע בו פתאם ויראנו לכן התפלל שיעביר עיניו מראות שוא ולא יזמינהו לפניו כלל.

"יהודה בן תימא אומר: הוי עז בנמר וקל בנשר ורץ בצבי וגבור בארי לעשות רצון אביך שבשמים". פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך. והתחיל ב"עז בנמר", לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך. לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה, ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו, ועל כן הזהיר שתעזי פניך בנגד המלעיגין, ואל תמנע מלעשות המצוה. וכן אמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. וכן הוא אומר לענין הבושה, שפעמים אדם מתבייש מפני האדם יותר ממה שיתבייש מפני הבורא יתברך. על כן הזהיר שתעזי מצחך בנגד המלעיגים ולא תבוש. וכן אמר דוד עליו השלום: "ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש". אף כי היה נרדף ובורח מן העובדי גלולים, היה מחזיק בתורתו ולומר, אף כי היו מלעיגים עליו. ואמר "קל בנשר", בנגד ראות העין. ודמה אותו לנשר, כי כאשר הנשר שט

שולחן ערוך אורח חיים - סימן א

סימן א

דין השכמת הבוקר

ובו מ' סעיפים

א. יתגבר ^(א) בארי לעמוד בבקר לעבודת בוראו

שיהא הוא מעורר ^(ב) השחר: הנה: ועל כל פנים

לא יאחר וכן התפלה שהצבור מתפללין. (מור: חנה: ^(ג) שויתי ה'

לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר

הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו

והוא לבדו בביתו בשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך

גדול, ולא דבורו ותרבתו פיו בראונו והוא עם אנשי ביתו

וקרוביו דבורו במושב המלך, כל שכן בשישים האדם אל לבו

שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו

ורואה במעשיו, כמו שנאמר: אם יסתר איש במסתרים ואני לא

אראנו נאם ה', מיד יגיע אליו היראה וההכנעה ופחד ה' יתברך

ובשלתו ממונו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פ' כ"ב) ולא יחבש מפני בני

אדם ^(ד) המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך גם בהצנע לבת.

יקום ^(ה) בנריות לעבודת בוראו יתעלה ויתרומם (מור).

ב. המושכים להתחנן לפני בוראו, יכון לשעות

שמשותנות המשמרות שהן בשליש הלילה

ולסוף שני שלישי הלילה ^(ו) ולסוף הלילה, שהתפלה

שיתפלל באותן השעות על החרבן ועל הגלות,

רצויה.

ג. ראוי לכל ירא שמים ^(ז) שיהא מיצר ודואג על

חרבן בית המקדש.

ד. טוב מעט תחנונים ^(ח) בכונה מהרבות בלא כונה.

ה. טוב לומר ^(ט) פרישת העקדה ופרישת המן

ועשרת הדברות ופרישת עולה ומנחה

^(י) ושלמים וחמאת ואשם: הנה: ודקא ביחיד מתר לומר

באר היטב

בחורף אע"ג דלענין תפילה אינו כן עיי' סי' רל"ג מ"א ועיין ע"ת.

והאחרונים קבלו דמשכבי עד קומי ר"ל משבועות שאומרים רות שבו

שכבי עד ט"ב שבו קומי א"צ לקום ללמוד בלילה. וי"א מט"ו באב עד

ט"ו אייר יקום וי"א דומן שינה ה' שעות וסי' ישנתי א"ו ינח לי והכל לפי

מה שהוא אדם. וכ' הארז"ל ושיעור משניות קודם לכל דבר ועי"ז זוכה

לנשמה כי משנה אותיות נשמה. ואם זכה לחכמת אמת עת ההיא מסוגלת

מאוד: ^(ז) שיהא מיצר. אבל התפלה והתורה יהא בשמחה. סולת

בלולה: ^(ח) בכוונה. ר"ל דמי שיש לו אונס ואינו יכול להאריך וממעט

בתחנונים ואומרם בכוונה נחשב לפני הקב"ה כמו אותו שיש לו פנאי

ומאריך בתחנונים בכוונה. מ"ב וכ"כ יד אהרן. ועי"ז ובתשובת שבות

יעקב ח"ב סי' מ"ד. ועיין תוס' י"ט במסכת אבות פרק ב' משנה ט"ז. כתב

בספר מקור חיים דה"ה בלימוד תורה נמי הדין כן וכ"כ בסולת בלולה:

ה' ^(ט) פרישת העקדה. קודם פרישת הקרבנות ויכול לומר פ' העקדה

ופרישת המן אפי' בשבת. ע"ת וכ"כ בעל שתי ידות וסולת בלולה וכנה"ג

ע"ש. וכתב הבכ"י פרישת צו שאין די באמירה אלא בביאור הפרשה ויכיר

א ^(א) בארי. עיין בהלק"ט ח"ב ס"ג ובספר בני חייא: (ב) השחר.

בשל"ה כתב סוד לחבר יום ולילה בתורה או בתפלה הן בבקר הן בערב.

ומיד כשיעור משנתו יטול ידיו ובוז נצל מהוצאת ש"ז. ומכ"ש אם אינו

רוצה לישן אף שנשאר מושכב של"ה. כתב בספר תולעת יעקב איתא בזהר

ההולך שחרית ד' אמות ולא נטל ידיו חייב מיתה ע"כ. ותמה הב"ח על

רבינו ב"י שלא כתבו. ונראה משום דרובא אין יכולין לזהר בכך ומוטב

שהיו שוגגין ולא יהיו מודיעין משה"ל לא כתבו שיירי כנה"ג וכ"כ ד"א ועיין

ביד אהרן סי' ד' בהגהת הטור: (ג) שויתי ה'. שיעיר שם הוי"ה תמיד

נגד עיניו כזה יתקד וזהו סוד שויתי ה' לנגדי וזה תועלת גדול לענין היראה

הארי" ז"ל: (ד) המלעיגים. ועכ"פ לא יתקוטט עמהם. ב"י.

(ה) בזריות. ל"ד אלא ישנה מעט ולא יעמוד תפאום גטיין ד"ע. כתב

בסדר היום ובקומו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי

בחמלה רבה אמונתך וא"צ לזה נט"א אף שידיי מטונפות כי אין מזכיר השם

ולא כינוי ומ"מ ללמוד נראה דאסור. אליהו זוטא. ואחר נטילת ידים יאמר

שם של מ"ב אנא בכח: ^(ו) ולסוף הלילה. והוא זמן שומרים לבוקר

ואף בקיץ. ואם הוא קרוב לנץ החמה יאמר מתחילה הקינה ואח"כ יתחיל

שומרים לבוקר. דרך חכמה. ובענין תפלת חצות עיין בספר הכוונות

ובזהר ויקהל משמע דלעולם חשבינן הלילה ל"ב שעות הן בקיץ או

שולחן ערוך אורח חיים - סימן א

י' הדברות בכל יום אבל אסור לאמרום ^(א*) בצבור ^(השו' הרשב"א)
סימן קפ"ד.

וכך יאמר אחר פ' המנחה והשלמים מפני שהם
באים ^(א*) בנדרבה.

ה. יאמר עם הקרבנות פסוק ^(ט*) וישחט אתו על ירך
המזבח צפנה לפני ה'.

ז. יש נזהגין לומר פרשת הכיור, ואחר כך פרשת
תרימות הדשן, ואחר כך פרשת התמיד, ואחר
כך פרשת מזבח מקטרת קמורת, ופרשת סמני
הקמרת ועשיתו:

ו. פרשיות הקרבנות לא יאמר אלא ^(ב*) ביום. וע"ל
סי' מ"ז סעיף א'.

ז. פשימים פרשת העולה יאמר: יהי רצון מלפניך
שיהא זה חשוב ומקבל כאלו הקרבתי עולה,

באר היטב

לומר כתב הב"י לומר עולה וכו' חטאת וכו' הלא ק"ל חטאת קודם
לעולה. ומיישבו ומתוך תירוצו העלה כשיריד שנתחייב חטאת יאמר
חטאת קודם ע"ש. ומדברי שאר פוסקים משמע דלעולם יאמר עולה קודם
החטאת: (יא) **בציבור**. מפני המינים שאמרו אין תורה אלא זו ובפרט
בזמנינו ולכן אין כותבין אותם על קונטרס המיוחד לציבור ל"ח מ"א
שכנה"ג ועיין בית יעקב סי' קנ"ה ומהרש"א כתב דלא אוסר הרשב"א
לאומרו בציבור אלא לקבוע בין הברכות כמו ק"ש אבל קודם ב"ש מותר
אפי' בציבור. ואנן נקטין לאסור בציבור כלל וכלל וביחיד דוקא קודם
התפלה או אחריו אבל לקבוע בתוך הברכות גם ליחיד אסור ע"ת. ועיין
שבות יעקב ח"ב סי' מ"ד: **ו** (יב) **ביום**. דאין הקרבנות קרבין אלא
ביום. ויש לומר פרשת הקרבנות מעומד דקיימא לן דיושב פסול לעבודה
ע"ת יד אהרן וכן י"ל מזמור לתורה מעומד יד אהרן. אבל פרשת הכיור
ותרומת הדשן יוכל לאומרה קודם היום כדאיתא ביומא דף כ':
ז (יג) **נדבה**. אבל אחר חטאת ואשם משמע מדברי המחבר דלא יאמר
מפני שאין אלו באין בנדרבה. ואפילו אחר אשם תלוי נמי לא יאמר
כמבואר בשלחן ערוך יורה דעה סי' ה' שפסק שם להחמיר דאין באה
בנדרבה עיין בש"ך שם ס"ק ד' והב"ח והנחתל צבי כתבו בשם רש"ל דיש

לומר אף לאחר חטאת ואשם יה"ר רק שיאמר בלשון ספק דהיינו יר"מ
אם עברתי עבירה שחייבים עליה חטאת שיהא זה נחשב כאלו הקרבתי
חטאת ע"ש. ומ"א וט"ז הקשו עליו ע"ש. והעלה המ"א דיש לנהוג דאחר
פרשת האשם יאמר יר"מ אם נתחייבתי אשם וכו' דאשם לא בעי ידיעה
בתחלה אבל לאחר פרשת חטאת לא יאמר כלום ע"ש. וע"ת ואלוהי זוטא
ובספר בני חיי יד אהרן כולם כאחד הסכימו לדעת מהרש"ל דיאמר אם
נתחייבתי חטאת יהא זה נחשב כאלו הקרבתי חטאת ואם לאו הרי אני
כקורא בתורה ושפיר דמי ע"ש. ועי' בספר זבח השלמים סי' א'. ובתשובת
אמונת שמואל סי' נ"ג כתב בשל"ה בשבת וי"ט לא יאמר י"ר דאין קרבן
נדבה בא בהם אבל הפרשיות אין הפסד לאומרן כקורא בתורה ומ"מ אם
ת"ח הוא מוטב שיעסוק בפרשה דיומא ובספר סולת כלולה כתב ושאר
קרבנות לא יאמר אפי' אם כוונתו כקורא בתורה וכן העתיק הבאר היטב
אשר לפני עיין שם ולא ידעתי למה: **ח** (יד) **ושחט אותו**. עיין בית
יעקב סי' ק"ח כתב הט"ז האומר ונשלמה פרים שפתינו קודם פרשת
התמיד ואיזהו מקומן טעות הוא דגם חטאת נזכר שם ושמא אינו חייב
והוי כמביא חולין בעזרה אלא יאמר ונשלמה פרים שפתינו במקום קרבן
התמיד ע"ש:

מדרש תנחומא - בראשית

פרשת בראשית

שחורות בעורב" (שור"ש ח, יא). מהו קנצותיו תלתלים?
על כל קוץ וקוץ. תלי תלים של הלכות. ביצד?
בתוב ביה, "ולא תחללו את שם קדשי" (ויקרא כב, לב),
אם אתה עושה ח"ת ה"א, אתה מחריב את
העולם. "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קג, ו), אם אתה
עושה ה"א ח"ת, אתה מחריב את העולם.

א "בראשית ברא אלהים", זה שאמר הכתוב: "ה'
בחכמה יסד ארץ" (משלי ג, יט). ובשפרא הקדוש ברוך
הוא את עולמו נתעץ בתורה וברא את העולם,
שנאמר: "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה" (משלי
ת, יד). והתורה במה היתה כתובה? על גבי אש
לבנה באש שחורה, שנאמר: "קנצותיו תלתלים

מדרש רבה - בראשית פרשה א

בראשית - פרשה א

דָּבָר אַחֵר, אֱמוּנָה, אֱמוּנָה. הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת אֲנִי הָיִיתִי כְּלִי אֱמוּנָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּנֶהֱגָה שֶׁבְּעוֹלָם מְלֻךְ בֶּשֶׁר וְדָם בּוֹנֶה פְּלִטִין, אֵינוֹ בּוֹנֶה אוֹתָהּ מִדַּעַת עֲצָמוֹ אֶלָּא מִדַּעַת אֱמוּנָה, וְהָאֱמוּנָה אֵינוֹ בּוֹנֶה אוֹתָהּ מִדַּעַת עֲצָמוֹ אֶלָּא דִּפְתָּרָאוֹת וּפְנִקְסָאוֹת יֵשׁ לוֹ, לְדַעַת הַיָּאֵד הוּא עוֹשֶׂה חֲדָרִים, הַיָּאֵד הוּא עוֹשֶׂה פֶּשֶׁפֶּשִׁין. כֵּךְ הָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיט בַּתּוֹרָה וּבוֹרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהַתּוֹרָה אֹמֶרֶת "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים". וְאֵין רֵאשִׁית אֶלָּא תּוֹרָה, הַיָּאֵד מֶה דַּאֲתָ אָמַר (משלי ח, כב): "ה' קִנְּנִי רֵאשִׁית דְּרַבּוֹ".

א רַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה פָּתַח (משלי ח, ל): "וְאֶהְיָה אֶצְלוֹ אֱמוּנָה וְאֶהְיָה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם וְגו'", אֱמוּנָה פְּדִגּוּג, אֱמוּנָה מְכַסֶּה, אֱמוּנָה מְצַנֵּעַ, וְאֵית דַּאֲמַר אֱמוּנָה רַבָּתָא. אֱמוּנָה פְּדִגּוּג, הֵיךְ מֶה דַּאֲתָ אָמַר (במדבר יא, יב): "כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאֱמֹן אֶת הַיִּנֹק". אֱמוּנָה מְכַסֶּה, הַיָּאֵד מֶה דַּאֲתָ אָמַר (איכה ד, ה): "הָאֲמֹנִים עָלֵי תוֹלַעַ וְגו'". אֱמוּנָה מְצַנֵּעַ, הַיָּאֵד מֶה דַּאֲתָ אָמַר (אסתר ב, י): "וַיְהִי אֲמֹן אֶת הַדְּסָה". אֱמוּנָה רַבָּתָא, כְּמָא דְתִימָא (נחום ג, ח): "הַתִּיטְבִי מִנָּא אֱמוּנָה", וּמִתְרַגְּמִין הַאֲתָ טַבָּא מֵאֲלִכְסַנְדְּרִיא רַבָּתָא דִּיתְבָּא בֵּין נֶהֱרוֹתָא.

ספר הזוהר - הקדמת הזוהר

רַבִּי חֲזַקְיָה (נ"א רַבִּי אֶלְעָזָר) פָּתַח, כְּתוּב (שיר השירים ב) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים. מִי הַשׁוֹשְׁנָה זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל [משום שיש שושנה ויש שושנה]. מֶה הַשׁוֹשְׁנָה שְׁהִיא בֵּין הַחוּחִים יֵשׁ בָּהּ אָדָם וְלִבָּן - אֵף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ דִּין וְרַחֲמִים. מֶה שׁוֹשְׁנָה יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר עָלִים - אֵף בְּכֶנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת רַחֲמִים שֶׁמְקִיפּוֹת אוֹתָהּ מִכָּל צַדִּידָהּ. אֵף אֱלֹהִים שֶׁל כָּאֵן, מַשְׁעָה שֶׁנִּזְכָּר, הוֹצִיא שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תְבוֹת לְהַקִּיף אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּלְשֹׁמֵר אוֹתָהּ.

וְאַחֵר כֵּךְ נִזְכָּר פַּעַם אַחֲרָת. לְמָה נִזְכָּר בְּפַעַם אַחֲרָת כִּדִּי לְהוֹצִיא חֲמִשָּׁה עָלִים חֲזָקִים שְׁסׁוּבִכִּים אֶת הַשׁוֹשְׁנָה. וְאוֹתָם הַחֲמִשָּׁה נִקְרָאִים יְשׁוּעוֹת, וְהֵם [חמשה] [חמשים] שְׁעָרִים. וְעַל זֶה הַסּוּד כְּתוּב (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא, זֶה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. הַכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיכָה לְהִיטֵל עַל חֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁהַשׁוֹשְׁנָה

הקדמת הזוהר

רַבִּי חֲזַקְיָה פָּתַח, כְּתִיב, (שיר השירים ב) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים. מִאֵן שׁוֹשְׁנָה, דָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. (בגין דאית שושנה ואית שושנה), מֶה שׁוֹשְׁנָה דִּיאֵהִי בֵּין הַחוּחִים אֵית בָּהּ סוּמָךְ וְחוּר, אוֹף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֵית בָּהּ דִּין וְרַחֲמִי. מֶה שׁוֹשְׁנָה אֵית בָּהּ תְּלִיסֵר עָלִין, אוֹף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֵית בָּהּ תְּלִיסֵר מְכִילָן דְּרַחֲמִי דְסַחְרִין לָהּ מִכָּל סַטְרָהּ. אוֹף אֱלֹהִים דְּהִכָּא מַשְׁעָתָא דַּאֲדִבֵּר אִפִּיק תְּלִיסֵר תִּיבִין לְסַחְרָא לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּלְנִטְרָא לָהּ.

וְלִבְתָּר אֲדִבֵּר וּמִנָּא אַחֲרָא. אִמָּאי אֲדִבֵּר וּמִנָּא אַחֲרָא. בְּגִין לְאַפְקָא חֲמֵשׁ עָלִין תְּקִיפִין דְסַחְרִין לְשׁוֹשְׁנָה, וְאֵנּוֹן חֲמֵשׁ אֲקִרּוֹן יְשׁוּעוֹת. וְאֵנּוֹן חֲמֵשׁ [חמשים] תְּרַעִין. וְעַל רְזָא דָא כְּתִיב (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא דָא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲצִמְרִיד לְמַהֲוִי

ספר הזוהר - הקדמת הזוהר

שְׁיִישְׁבֶּת עַל חֲמִשָּׁה עָלִים חֲזָקִים בְּדָגְמָא שֶׁל חֲמִשׁ אַצְבָּעוֹת. וְהַשּׁוֹשְׁנָה הַזֹּאת הִיא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. מִ"אַלְהִים" הַשְּׁנִי עַד "אַלְהִים" הַשְּׁלִישִׁי - חֲמִשׁ תְּבוּלוֹת. מִכָּאן וְהַלָּא הָאֹר שֶׁנִּבְרָא וְנִגְנְזוּ וְנִכְלָל בְּבְרִית הַהוּא שֶׁנִּכְנַס בְּשׁוֹשְׁנָה [ס"א ז'] - וְהוֹצִיא בָּהּ זֶרַע, וְזֶה נִקְרָא עֵץ עֵשָׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ. וְאוֹתוֹ הַזֶּרַע קָיָם בְּאוֹת הַבְּרִית מִמֶּשֶׁ. וְכִמּוֹ שְׂדֵמוֹת הַבְּרִית נִזְרַע בְּאַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם זְוִיגִים [שֶׁל אוֹתוֹ] הַזֶּרַע הַהוּא, כִּף נִזְרַע הַשֵּׁם הַחֲקוּק מִפְּרֶשׁ בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

בְּרֵאשִׁית, רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח (שִׁיר ב) הַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאַרְץ. הַנִּצְנָנִים - זֶה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. מִתִּי נִרְאוּ בְּאַרְץ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁכְּתוּב וְתוֹצֵא הָאָרֶץ, אֲזַי נִרְאוּ בְּאַרְץ. עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ - זֶה הַיּוֹם הָרִבִּיעִי שֶׁהָיָה בוֹ זְמִיר עֲרִיצִים, מְאֹרֶת חֶסֶד. וְקוֹל הַתּוֹר, זֶה הַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, שֶׁכְּתוּב יִשְׂרָצוּ הַמִּים וְגו', לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת. נִשְׁמַע - זֶה הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי, שֶׁכְּתוּב נַעֲשֶׂה אָדָם, שֶׁהָיָה עֲתִיד לְהַקְדִּים עֲשִׂיָּה לְשִׁמְיָה, שֶׁכְּתוּב כָּאֵן נַעֲשֶׂה אָדָם, וְכְתוּב שֶׁם נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. בְּאַרְצָנוּ - זֶה יוֹם הַשְּׁבִת, שֶׁהוּא דְגָמַת אָרֶץ הַחַיִּים. (שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא, עוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת, עוֹלָם הַנַּחֲמוֹת).

[נ"א: דבר אחר] הַנִּצְנָנִים - אֵלֶּי הֵם הָעֲבוֹת שֶׁנִּכְנְסוּ בְּמַחְשְׁבָה וְנִכְנְסוּ לַעֲוֹלָם הַבָּא וְנִגְנְזוּ שָׁם, וּמִשָּׁם יֵצְאוּ בְּגִיזוֹת וְנִסְתָּרוּ בְּתוֹךְ נִבְיָאֵי הָאֲמָת. נוֹלַד יוֹסֵף וְנִטְמְנוּ בוֹ. נִכְנַס יוֹסֵף לְאַרְץ הַקְדוּשָׁה וְהִצִּיב אוֹתָם שָׁם, וְאֲזַי נִרְאוּ בְּאַרְץ וְנִגְלּוּ שָׁם. וּמִתִּי הֵם נִרְאוּ בְּשַׁעַת שֶׁהִתְגַּלְתָּה הַקִּשְׁת בְּעוֹלָם. שֶׁהָיָה בְּשַׁעַת שֶׁנִּרְאִית הַקִּשְׁת, אֲזַי הֵם מִתְגַּלִּים, וּבְשַׁעַת הַהִיא עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ לְקִצְצָן אֶת הָרְשָׁעִים מִן הָעוֹלָם. לָמָּה נִצְלוּ מִשּׁוּם שֶׁהַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאַרְץ, וְאַלְמָלָא שֶׁנִּרְאוּ, לֹא הָיוּ נִשְׁאָרִים בְּעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא הָיָה מִתְקִים.

עַל חֲמִשׁ אַצְבָּעוֹת וְלֹא יִתִּיר. כְּגוֹנוֹנָא דְּשׁוֹשְׁנָה דִּיתְבָּא עַל חֲמִשׁ עָלִין תְּקִיפִין דּוּגְמָא דְּחֲמִשׁ אַצְבָּעוֹן. וְשׁוֹשְׁנָה דֹּא אִיהִי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. מִאֲלֹהִים תִּנְיָנָא עַד אֲלֹהִים תְּלִיתָאָה חֲמִשׁ תִּיבִין. מִכָּאן וְהַלָּאָה אֹר דִּיתְבָּרִי וְאַתְגְּנוֹז וְאַתְכְּלִיל בְּבְרִית הַהוּא דְּעָאֵל בְּשׁוֹשְׁנָה (ס"א דא) וְאַפִּיק בַּהּ זֶרַע. וְדֹא אִקְרִי עֵץ עֵשָׂה (כב ב) פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ. וְהַהוּא זֶרַע קִימָא בְּאוֹת בְּרִית מִמֶּשֶׁ. וְכִמּוֹ דְּדִיוִקְנָא דְּבְרִית אֲזִידַרַע בְּאַרְבָּעִין וּתְרִין זְוִיגִין הַהוּא (נ"א דההוא) זֶרַע, כִּף אֲזִידַרַע שְׁמָא גְלִפָּא מִפְּרֶשׁ בְּאַרְבָּעִין וּתְרִין אֲתוֹן דְּעוֹבְדָא דְּבְרֵאשִׁית.

בְּרֵאשִׁית, רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) הַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאַרְץ. הַנִּצְנָנִים, דֹּא עוֹבְדָא דְּבְרֵאשִׁית, נִרְאוּ בְּאַרְץ אִימָתִי, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, דְּכְתִיב וְתוֹצֵא הָאָרֶץ בְּדִין נִרְאוּ בְּאַרְץ. עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ, דֹּא יוֹם רִבִּיעִי דִּהְוָה בֵּיהּ זְמִיר עֲרִיצִים, מְאֹרֶת חֶסֶד. וְקוֹל הַתּוֹר, דֹּא יוֹם חֲמִישִׁי, דְּכְתִיב יִשְׂרָצוּ הַמִּים וְגו' לְמַעַבְד תּוֹלְדוֹת. נִשְׁמַע, דֹּא יוֹם שְׁשִׁי דְּכְתִיב נַעֲשֶׂה אָדָם. דִּהְוָה עֲתִיד לְמַקְדֵם עֲשִׂיָּה לְשִׁמְיָה, דְּכְתִיב (דף א ע"ב) הָכָא נַעֲשֶׂה אָדָם, וְכְתִיב הָתָם נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. בְּאַרְצָנוּ, דֹּא יוֹם שְׁבִת דִּאִיהוּ דּוּגְמַת אָרֶץ הַחַיִּים. (שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא, עוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת, עוֹלָם הַנַּחֲמוֹת).

[נ"א דבר אחר] הַנִּצְנָנִים אֵלֶּיִן אֲנוּן אֲבִהוֹן דְּעָאֵלוּ בְּמַחְשְׁבָה וְעָאֵלוּ בְּעִלְמָא דִּאֲתִי וְאַתְגְּנוֹזוּ תַּמּוֹן. וּמִתַּמּוֹן נִפְקוּ בְּגִיזוֹ וְאַטְמִירוּ גוֹ (נ"א ברו) נִבְיָאֵי קְשׁוּט. אֲתִילִיד יוֹסֵף וְאַטְמִירוּ בֵּיהּ, עָאֵל יוֹסֵף בְּאַרְעָא קְדִישָׁא וְנִצִּיב לוֹן תַּמּוֹן, וְכִדִּין נִרְאוּ בְּאַרְץ וְאַתְגְּלוּ תַּמּוֹן. וְאִימָתִי אֲתַחְזוּן, בְּשַׁעַתָּא דִּאֲתַגְּלִי קִשְׁת בְּעִלְמָא. דִּהָא בְּשַׁעַתָּא דְּקִשְׁת אֲתַחְזוּ בְּדִין אֲתַגְּלִין אֲנוּן, וּבִהְיָא שַׁעַתָּא עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ עָדוֹן לְקִצְצָן חִיבִין מִעִלְמָא. אֲמַאי אֲשַׁתּוּיבוּ, בְּגִין דִּהַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאַרְץ, וְאַלְמָלָא דִּנִּרְאוּ לֹא אֲשַׁתְּאֲרוּן בְּעִלְמָא, וְעִלְמָא לֹא אֲתַקִּים.

תיקוני זוהר - הקדמת תקוני הזוהר

הקדמת תקוני הזוהר

רבי שמעון הקלף לו וברח למדבר לוד ונגנזו במערה אחת הוא ורבי אלעזר בנו. התרחש נס ויצא להם חרוב אחד ומעין מים אחד. אכלו מאותו חרוב ושתו מאותם מים, והיה אליהו, זכור לטוב, בא אליהם בכל יום פעמים ומלמד אותם, ולא ידע איש עליהם וכו', בזהר חדש פרשת תבא כתוב שם.

(דף א ע"א) רבי שמעון אזל ליה וערק למדברא ללוד ואחגנזו בחד מערתא הוא ורבי אלעזר בריה, אתרחיש ניסא נפק להון חד חרוב וחד מעינא דמיא, אכלי מההוא חרוב ושתו מההוא מיא, והיה אליהו זכור לטוב אתי להון בכל יומא תרי וימיני ואולוף לון, ולא ידע איניש בהו וכו', בזהר

חדש פרשת תבוא כתוב שם.

ליקוטי מוהר"ן - א

בעזרת אל עליון אשר שמים וארץ קנה. ונתן לנו את תורתו ממדבר מתנה. נתחיל להדפיס חדושים נפלאים ונוראים על מאמרי רבה בר בר חנה. בזכות זה נזכה לעלות לציון ברננה. אל קרית מלך דוד חנה:

א

אשרי תמימי דרך החולכים בתורת ה' (תהלים קי"ט):

שצריכין, הן ברוחני הן בגשמי, כי עכשו בעונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל עלידי התורה נתעלה החן והחשיבות של ישראל, כי התורה נקראת (משלי ח): "אילת אהבים ויעלת חן", שמעלה חן על לומדיה (עריבין ג"ד). ועלידיה נתקבלין כל התפלות והבקשות:

דע כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות שאנו מבקשים ומתפללים, והחן והחשיבות של ישראל נתעלה ונתרומם בפני כל מי

ליקוטי תפילות - א

א

ולילה. ובזכות וכו' למוד התורה הקדושה, תזכה אותנו ברחמיך הרבים, ותתן לנו כח להכניע ולשבר ולגרוש את היצר הרע מקרבנו, ונזכה לגרוש ולבטל את הרוח שטות וכל מיני שגעון

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהיה בעזרנו ותזכה אותנו ברחמיך הרבים וחסדיך העצומים ללמוד וללמד, ולעסוק בתורתך הקדושה לשמה תמיד, ולהגות בה יומם

ליקוטי תפילות - א

שום כח להרוח שטות ושגגון לכלכל דעתנו
כלל, רק נזכה לגרשו ולסלקו מעלינו ומעל
גבולנו.

שנתדבק בנו על ידי מעשינו הרעים. הכל נזכה
לגרש ולכלל על ידי למוד ועסק התורה הקדושה
אשר היא בלה שמוטיך הקדושים, שלא יהיה

ליקוטי הלכות - השכמת הבקר א

מעט' ששם אינו 'רשע', על ידיה: "והתבוננת"
וכו', עין שם. ועל ידיה יכל לשמח את עצמו ואין
יכל להתפלל, וזה בחינת (שם קמו, ב): "אומרה לאלהי
בעודי", על ידי העוד מעט שמוצא בעצמו, על ידי
זה יכל לומר ולהודות לה'. ועל ידיה נעשין
נגונים, כי הנגונים נעשין על ידי שמכרין רוח
טובה מן רוח נכאה וכו'. וזהו 'אומרה' דיקא,
בחינת נגונים וכו'.

ובן צריכין לדון את אחרים לכף זכות, אפלו רשע
גמור צריכין לחפש ולמצא בו איזה נקדה
טובה וכו' וכו', עין שם. ומי שיכול זאת למצא
נקדה טובה אפלו בפושעי ישראל, הוא יכול להיות
חזן ולהתפלל לפני העמוד וכו', עין שם. ודע שכל
אחד מצדיקי הדור בונה משכן, שמושם מקבלין
תינוקות של בית רבן הכל פיהם שאין בו חטא (שבת
קס"ו), בשביל זה הם מתחילין מן 'ויקרא' וכו' (ויקרא רבה
פרשה י, ט), עין שם. וזה הצדיק שיכול ללקט כל הטוב
שנמצא בכל אחר, הוא יודע כל הבחינות שיש
בענין זה של המושבות הנ"ל שבנין הצדיקים,
שמושם מקבלין התינוקות הכל פיהם שאין בו חטא
וכו' וכו', עין שם כל זה היטב היטב:

ב וזה בחינת התעוררות השנה, כי בשנהאדם
רואה שרחוק מה' יתברך וכו', זה בחינת
שנה שהיא אחד מששים במיתה (ברכות נו: ועין בזה ויש
דף תי), ובשמןחפש ומבקש ומוצא בעצמו איזה נקדה

הלכות השכמת הבקר

הלכה א

יתנפר פארי לעמוד בבקר לעבודת בוראו שיהא
הוא מעורר השחר. הנ"ה: שויתי ה'
לנגדי תמיד זה כלל גדול בתורה וכו' (שלחן ערוך
ארח חיים סימן א סעיף א):

א כי איתא בדברי רבנו ז"ל (בסימן רפב) שששארם
מתחיל לחפש עצמו ורואה שהוא רחוק
מאד מה' יתברך, והוא מלא חטאים ופגמים הרבה,
ונדמה לו שהוא רחוק מטוב, אזי הוא צריך לחפש
ולבקש ולמצא בעצמו איזה טוב, איך אפשר שלא
עשה איזה טוב מימיו, ואף שהוא רואה שגם מעט
הטוב שעשה הוא מלא פגמים, כי מערב בפסלת
הרבה, אף על פי כן אי אפשר שאין בו איזה נקדה
טובה על כל פנים. וכן יחפש וימצא בעצמו עוד
איזה טוב, ואף שזה הטוב גם כן מערב בפסלת
הרבה, אף על פי כן על כל פנים יש בו איזה נקדה
טובה. וכן יחפש וימצא בעצמו עוד איזה נקדות
טובות. ועל ידיה שדן את עצמו לכף זכות ומוצא
בעצמו נקדות טובות עדן אף על פי שעשה מה
שעשה ופגם מה שפגם, על ידיה הוא יוצא
באמת מן חובה ונכנס בכף זכות באמת, ועל
ידיה יוכל לזכות לתשובה. וזה בחינת (תהלים לו, ט):
"ועוד מעט ואין רשע" וכו' על ידי אותו העוד

ליקוטי הלכות - השכמת הבקר א

טובה עדן, ומחיה ומשמח את עצמו ומעורר את עצמו לעבודת ה' ותברך על-ידיה, זה בחינת התעוררות השנה. וזה בחינת (תהלים ג, ב) "ה' מה רבו צרי רבים" וכו', הינו הצרים של הנפש שהם החטאים והפגמים של כל אחד שזה עקר צרות האדם, וכשהם מתגברים על האדם חס ושלום, אזי הם רוצים להפיל אותו לגמרי חס ושלום, כאלו אין לו עוד שום תקנה חס ושלום, וזהו (שם, ג): "רבים אמרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה", ואזי הוא בבחינת שנה כנ"ל, וזהו (שם, ד): "אני שכבתי ואישנה", כי זה בחינת שנה כנ"ל. אבל באמת האדם אסור ליאש עצמו, וצריך להתגבר לעורר משנתו על-ידי המעט טוב שמוצא בעצמו עדן כנ"ל, וזהו (שם): "הקיצותי כי ה' יסמכני", שאני מתגבר ומתעורר משנתי, כי איני מיאש עצמי עדן 'כי ה' יסמכני'.

ג וזה בחינת (שם ט, ט): "עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר", הינו שצריך האדם להתעורר את עצמו משנתו ומנפילתו, ועל-ידי מה יתעורר את עצמו, על-ידי הנקודות טובות שמוצא בעצמו עדן. וזהו: 'אעירה שחר', כי הנקודה טובה היא בבחינת 'שחר', בבחינת (שיר השירים א, ה) "שחורה אני ונאווה בנות ירושלים", כי מחמת שזאת הנקודה מערבת בפסלת הרבה ובפגמים הרבה שפגם זה האדם, על-ידיה נדמה שהיא שחורה כי מנחת בקדרות ובשחרות חס ושלום אצלו, אבל כשדן את עצמו לכף זכות ומעורר ומוצא בעצמו הנקודה טובה כנ"ל, אזי היא אומרת: "שחורה אני ונאווה... אל תראוני שאני שחרחרת" וכו' - 'כי אין השחרות משלי' וכו' כמו שפרש רש"י שם, כי הנקודה טובה בעצמה שיש אצל האדם אפלו אצל פושעי ישראל היא נאווה ונפה מאוד רק שהשחרות חופה עליה, אבל כשמעוררין אותה, היא אומרת: "שחורה אני ונאווה... אל תראוני שאני שחרחרת", כי מצד עצמי אני נאווה עד מאוד.

כפי הנקודה טובה שאדם מוצא בעצמו זה בחינת אלקות בביכול, כי כל הטוב מאתו יתברך, כי אוריתא וישראל וקדשא בריך הוא בלא חד (וזה אברי דף עב), נמצא בשיש בישראל איזה נקודה טובה דהינו איזה מצוה או דבר טוב, זה הטוב הוא אחדות גמור עמו יתברך, כי "טוב ה' לכל" (תהלים קמה, ט), וכמו שכתוב (שם לד, ט): "מעמו וראו כי טוב ה'", כי כל הטוב שנמצא בכל מקום שהוא, הוא הכל ממנו יתברך. וזהו 'כי ה' יסמכני', הינו הנקודה הטובה שאני מוצא בעצמי שהוא בחינת אלקות בחינת 'טוב ה' לכל', זה הוא סומך אותי ומקיץ אותי מהשנה.

ואזי (שם ב, י): "לא אירא מרובות עם אשר סביב שתי עלי", כי שוב איני מתירא מהם אף-על-פי שהם כמה רבבות פגמים וחטאים שעומדים עלי להפילני חס ושלום, כי מאחר

נפש החיים שער א - פרק א

נפש החיים שער א - פרק א

כתוב מפרש (שענה ב') ומה דמות תערכו לו. אלא פרושו דמיון מה באיזה דבר. כמו דמיתי לקאת מדבר כי לא נעשו לו כנפים וחרטום ולא נשתנה צורתו לצורת הקאת רק שנדמה אז במקרה פעלותיו שהיה נע ונד כמו הקאת מדבר שהוא צפור בודד ומעופף ממקום למקום. בן הוא לפי הפשטנים הראשונים ז"ל וכן על דרך זה הוא ענין מלת צלם. כי המה דומים במשמעם בצד מה:

בתיב ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו וכן בתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם. הנה עמק פנימיות ענין הצלם. הוא מדברים העומדים ברומו של עולם והוא כולל רב סתרי פנימיות הוהר. אמנם כאן נדבר במלת צלם בדרך הפשטנים הראשונים ז"ל על פסוק נעשה אדם בצלמנו כדמותנו: **והוא** כי מלת צלם ודמות כאן אינו במשמעו כי

נפש החיים שער א - פרק ב

בריאת העולמות כלם בראם והמציאם הוא יתברך יש מאין בכחו הבלתי תכלית בן מאז כל יום וכל רגע ממש כל כח מציאותם וסדרם וקיומם, תלוי רק במה שהוא יתברך שמו משפיע בהם ברצונו ויתברך כל רגע כח ופשעית אור חדש. ואלו היה הוא יתברך מסלק מהם כח השפעתו אף רגע אחת ברגע היו כלם לאפס ומהו וכמו שיסדו אנשי כנסת הגדולה המחדש בטיבו בכל יום תמיד מעשה בראשית הינו תמיד ממש כל עת ורגע וראיתם מפרשת באמור לעושה אורים גדולים שלא אמר עשה אלא עושה:

אמנם להבין ענין אמרו בצלם אלקים דיקא. ולא שם אחר. כי שם אלקים ידוע פרושו שהוא מורה שהוא יתברך שמו בעל הכחות כלם כמו שכתב בטור א"ח סימן ה'. וענין מה שהוא יתברך נקרא בעל הכחות, כי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה. כי האדם בשבונה בגין דרך משל מעץ. אין הבונה בורא וממציא אז מבחו העץ רק שלזקח עצים שכבר נבראו ומסדרם בפניו. ואחר שכבר סדרם לפי רצונו עם שכחו הוסר ונסתלק מהם עם כל זה הבגין קים, אבל הוא יתברך שמו כמו בעת